

УДК 37.013.42

[https://doi.org/10.33296/2707-0255-6\(11\)-05](https://doi.org/10.33296/2707-0255-6(11)-05)

<https://orcid.org/0000-0003-0165-0497>

Ольга ВАСИЛЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків, Україна

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх соціальних працівників – формування толерантного ставлення до учнів інтерактивними технологіями. Зокрема, розкривається сутність таких понять як толерантність, толерантне ставлення, підготовка майбутніх соціальних працівників, інтерактивні технології. Висвітлюються особливості інтерактивних методик усвідомлення толерантності у взаємодії з іншими: моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми. Увага зосереджується на усвідомленні толерантності у взаємодії з іншими завдяки моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми в груповій взаємодії у прийнятті інших. Узагальнено особливості проведення ігрових інтерактивних методів: моделювання ділових, рольових ситуацій, ігрове проектування, ігри-драматизації, організаційно-діяльнісні ігри, ділові ігри, імітаційні ігри, корекційні ігри, дидактичні ігри, вікторини, змагання. Розкривається зміст кооперативної роботи в групі з регулювання толерантної поведінки учнів з позиції обговорення ідей ситуації два-чотири-всі разом, діалогу, дискусії. Для формування прагнення до прийняття індивідуальності кожної людини, цінностей іншого представлено зміст інтерактивних методів: спільний проект, командний пошук інформації, коло ідей, мозковий штурм, навчаючи – учусь, дерево рішень. Увага в статті приділяється арттерапевтичним методам: театротерапія, ізотерапія, ігрова терапія, казкотерапія, лялькотерапія, музична терапія, танцювальна терапія. Представлені інтерактивні методи у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників потребують поєднання колективної, кооперативної, групової і парної співпраці на основі рівноправної, рівнозначної суб'єктно-суб'єктної взаємодії з обов'язковим використанням рефлексії знань, вмінь і способів їх виконання.

Ключові слова: професійна підготовка, соціальна робота, майбутній соціальний працівник, толерантність, інтерактивні методи, групова робота, колективна робота, кооперативна робота.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з найважливіших проблем виховання в сучасних умовах соціально-економічних змін сьогодення є формування особистості нової людини, носія гуманістичних, толерантних ідей в соціумі [2].

Що потребує осмислення концептуальних підходів до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, оскільки значна роль у вирішенні цієї проблеми належить саме представникам цієї професії як суб'єктів міжособистісних зв'язків для створення толерантного середовища.

Формування толерантності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки відповідає світовому рівню, а мета підготовки знайшла відображення в державних освітніх стандартах вищої освіти.

Професійна підготовка спрямована не на засвоєння певних знань, умінь і навичок, а на пошук власного розвитку, професійного зростання, тому вивчення системи фахових дисциплін автоматично не забезпечує накопичення в майбутніх соціальних працівників активної життєвої позиції, яка передбачає захист прав кожної людини, повагу, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості – толерантності [4; 3; 6]. Цей факт пов'язаний з низкою обставин, однією з яких є специфіка використання інтерактивних технологій щодо формування толерантності у майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці і педагоги-практики Ш. Амонашвілі, Г. Балл, О. Безкоровайна, І. Бех, І. Волков, О. Волошина, Б. Гершунський, Є. Ільїн, Е. Койкова, О. Клепцова, О. Матієнко, Є. Пісоцький, А. Ремньова, А. Ремньова, Ю. Рябова, П. Степанов, І. Яшин розкрили низку

теоретичних та методологічних питань педагогіки толерантності, визначили умови формування толерантності в учнів, розробили основні форми підвищення ефективного формування толерантної особистості, яка є носієм морально-правової регуляції поведінки людей [7; 9; 10; 11].

У педагогічній науці накопичена велика кількість праць закордонних (Л. Віннікова, О. Загайко, А. Кулікова, Г. Лещук, О. Ольхович, А. Панова, О. Пічкарь, Н. Собчак, В. Тищенко) і вітчизняних (Р. Вайнола, М. Васильєва, К. Віщукаєва, О. Добровіська, І. Зверєва, А. Капська, С. Курінна, Л. Міщук, І. Мельничук, О. Москалюк, Л. Неїжпапа, С. Омельченко, В. Поліщук, А. Рижанова, Ю. Рябова, Н. Сейко, С. Харченко, Н. Яшин) науковців, пов'язаних з розглядом підготовки майбутніх соціальних працівників.

Доведено, що одним із головних завдань фахової підготовки соціальних працівників є першочергова орієнтація навчання на формування толерантності студентів як риси характеру і позиції особистості [3; 5; 10; 11].

Педагогічні засади особистісного розвитку в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів представлено в дисертаційних дослідженнях М. Васильєвої, І. Ковчиної, Я. Кічук, О. Лісовець, І. Мельничук, Н. Максимовської, В. Поліщук, І. Романової, Ю. Рябової, О. Філь, Н. Яшиної. Науковці розкривають окремі аспекти застосування засобів інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. Наприклад, І. Мельничук розроблено й експериментально перевірено систему професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у поєднанні зі способами діяльності студентів [5].

Підготовка до використання у професійній діяльності казкотерапії представлено у роботі О. Філь, засобів анімації – Н. Максимовської, ігрових та практичних методів організації навчальної діяльності студентів – у дослідженнях М. Васильєвої та І. Романової [1]. Автори доводять, що саме інтерактивні методи спонукають майбутніх соціальних працівників будувати

суб'єктно-суб'єктні відносини на основі використання нестандартних підходів до вирішення фахових завдань. Але, не зважаючи на експериментальні дослідження, підготовка майбутніх соціальних працівників недостатньо спрямована потребам дієво-практичної готовності майбутніх соціальних працівників будувати толерантні стосунки в реальній соціальній роботі з клієнтами, учнями, їхніми батьками, оскільки використання традиційних методів не стимулюють природну активність студентів у змодельованих віртуально-професійних ситуаціях. Тому особливої значущості набуває вдосконалення професійної підготовки до формування толерантного ставлення до учнів, їхніх батьків у майбутніх соціальних працівників інтерактивними технологіями, які ґрунтуються на активній міжособистісній взаємодії.

Мета статті розкрити особливості застосування інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до формування толерантного ставлення до учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведений аналіз, який базувався на результатах наукових розвідок науковців (В. Бойко, С. Бондирева, І. Гріншпун, Е. Ейдемільер, В. Кабріні, Д. Колесов, І. Нікольська, К. Роджерс, О. Хьоффе, Н. Яшина), дозволив констатувати, що вчені переважно розглядають поняття «толерантність» як: складне особистісне утворення; професійно значущу якість особистості; моральний та інтелектуальний принцип вчинків; стійку позицію особистості або групи людей, пов'язану з цінностями; характеристику суспільства, що гарантує право на захист людської гідності, повагу до іншого світогляду та способу життя.

Толерантне ставлення, на думку Н. Яшиної, – це наявність потреби у взаємодії з іншими, розуміння іншого за позитивного ставлення до нього, а також і соціальна цінність, що забезпечує права людини, свободу і безпеку, і визнання індивідом, соціальною групою права іншого на власне переконання, інтереси [11]. Тому формування толерантного ставлення до особистості для

майбутніх соціальних працівників – це не тільки спосіб взаємодії з людиною, але, й активна життєва позиція, як фахівця соціальної сфери, який забезпечує допомогу і захист прав кожної людини не залежно від релігії, етнічних і політичних поглядів, віку, соціального статусу.

Наукові пошуки, які посіли центральне місце в науковому доробку дослідників (М. Васильєва, І. Мельничук, І. Романова, Ю. Рябова, С. Харченко), дозволили уточнити поняття «підготовка майбутніх соціальних педагогів до формування толерантного ставлення до учнів» як цілеспрямований освітній процес, спрямований на засвоєння системи знань, сформованість професійних умінь і навичок, що забезпечують усвідомлення суті феномену «толерантність» у всіх її проявах, прагнення застосовувати її у взаємодії з іншими з метою побудови стосунків взаємоповаги в мікросередовищі. Єдність знань, умінь та навичок, як основи професійних компетентностей майбутнього фахівця, потребує застосування інтерактивних технологій, що активізує готовність здобувачів вищої освіти до негайного реагування на швидкоплинні зміни в соціумі.

Під інтерактивними технологіями формування толерантного ставлення до учнів у майбутніх соціальних працівників розуміємо таку цілеспрямовану поетапну організацію навчання, за якої чітко сплановано очікуваний результат, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання і педагогічні умови й процедури, за допомогою яких відбувається включення кожного студента в колективну взаємодоповнюючу діяльність, засновану на взаємодії всіх його учасників. Інтерактивність формування толерантної освіченості майбутніх фахівців досягається за рахунок побудови партнерських стосунків коли кожен студент має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання. Саме інтерактивна взаємодія у групі при готовності досягати взаєморозуміння у міжособистісних стосунках має на увазі

активну діяльність кожного, але виключає домінування одного учасника над іншими, і базується на спільній думці вироблення рішення, що сприяє готовності студента відповідати за наслідки своїх дій у груповій діяльності, толерантно ставитися до точки зору інших, поважати думку опонента та активно включатися до діяльності всієї групи.

Застосування інтерактивних методів формування толерантного ставлення до учнів у майбутніх соціальних працівників передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Наприклад, для усвідомлення толерантності у взаємодії з іншими при проведенні базових дисциплін можна поставити дискусійні питання «Толерантність – це професійно значуща якість соціального працівника?», «Складові толерантності як компонента професійної етики соціального працівника». На семінарських заняттях з підготовки до соціально-педагогічної діяльності з учнями за допомогою методів «кейсів», проблемних ситуацій, «Мозкового штурму» можна обговорити питання «Джерела толерантності», «Толерантна людина – норма чи аномалія у нашому суспільстві». Обмін думок з цих питань у дискусії аргументується теоретичними знаннями про суть, цінність і норми толерантності, її багатоаспектність, відмінності толерантної поведінки в суспільстві. Студенти, усвідомлюючи роль толерантності в міжособистісному спілкуванні та поведінці, обговорюють основні механізми толерантності в соціальній роботі.

Ефективною груповою взаємодією у прийнятті інших, прагненні до надання допомоги є обговорення соціально-педагогічної проблеми із застосуванням ігрових інтерактивних методів (моделювання ділових, рольових ситуацій, ігрове проектування, ігри-драматизації, організаційно-діяльнісні ігри, ділові ігри, імітаційні ігри, корекційні ігри, дидактичні ігри, вікторини, змагання) спрямовані на набуття та використання знань про норми толерантної

взаємодії з учнями. Так у ході проведення корекційної гри «Правила толерантної взаємодії з учнями», студенти в групі розробляють шляхи, механізми толерантної поведінки соціального працівника з подолання соціальних причин важковиховуваності учнів у мікросередовищі. Набуття студентами навичок практичного застосування основних правил толерантної взаємодії учень – викладач – сім'я, учень – учень, учень – середовище здійснюється завдяки ігровій формі з пошуку дієвих шляхів взаємодії у подоланні перешкод у спілкуванні в парі і корегуванні власної поведінки. Також програвання ролей дозволить учасникам краще зрозуміти мотиви конфліктної поведінки вчителів, учнів, їх батьків, а також виявити типові помилки та обрати найбільш правильну модель толерантної поведінки.

Зазначимо, ігрові методи також є одним із провідних інструментів в арсеналі методів організації соціальної роботи з учнями.

Оскільки соціальний працівник повинен не тільки знати як застосовувати ці ігрові методи, але й самому їх розробляти в професійній діяльності та їх спрямувати на встановлення морально-етичних регуляторів стосунків між учасниками освітнього простору, стимулювати активну участь учнів у мікросередовищі й підтримувати їх ініціативи у прояві толерантної поведінки.

Одним із напрямів фахової підготовки майбутніх соціальних працівників є регулювання толерантної поведінки учнів, виходячи з внутрішнього самоконтролю дитини у поєднанні із зовнішніми чинниками контролю в колективній, груповій діяльності на основі засвоєння особистістю системи норм і правил толерантної поведінки в мікросередовищі.

Особливу роль при цьому відіграють такі інтерактивні методи: обговорення ідей ситуації два-чотири-всі разом (прийняття єдиного спільного рішення у парах, четвірка і колективом); діалог (спільний пошук узгодженого рішення); дискусії (обговорення і доведення шляхів рішення

проблеми); розробка плану розв'язання проблеми (виявлення, аналіз проблеми, проектування її засобів і кінцевого результату).

Специфіка запропонованих методів, як варіанта кооперативної роботи в групі, спрямовується на формування в майбутніх соціальних працівників навичок спілкування, вмінь переконувати та вести дискусію. І зміст, і правила обговорення підпорядковуються утвердженню про цінність людської гідності кожної особистості.

Використання методу «два-чотири-всі разом» для аналізу гіпотетичної ситуації щодо толерантних підходів у вирішенні конфліктної ситуації, потребує загального обговорення фактів, наведених у ситуації, обговорення своїх ідей в парі, де студенти обов'язково мають досягти згоди (консенсусу) щодо рішення проблеми. Після цього четвірки обговорюють свої рішення і приймають спільне рішення в розв'язанні ситуації.

Колективне обговорення проблеми спрямовано на порівняння результатів попередньої роботи, побудову спільного логічного розв'язання проблеми з використанням арсеналу соціально-педагогічної роботи.

При проведенні підсумків над ситуацією необхідно обговорити зміст опрацьованого, співвіднести реальні результати з очікуваними, зробити аналіз і відкоригувати висновки, установити зв'язок між тим, що вже відомо і тим, що необхідно засвоїти для професійної діяльності при розв'язанні таких ситуацій.

У процесі проведення аудиторних занять з майбутніми соціальними працівниками щодо формування в учнів прагнення до взаєморозуміння, прийняття індивідуальності кожної людини незалежно від соціального статусу та стану здоров'я, прийняття цінностей іншого можна використовувати інтерактивні методи: спільний проект (висвітлення проблеми з різних боків, складання групою проекту, його рецензія та доповнення експертами); командний пошук інформації; коло ідей (вирішення суперечливих питань завдяки аналізу списку ідей); акваріум (вдосконалення вміння дискутувати та

аргументувати свою думку в індивідуальній бесіді, в групі та колективі); мозковий штурм (вироблення декількох вірних рішень і вибір оптимального з них); навчаючи – учусь; дерево рішень (аналіз механізмів прийняття складних рішень); ігрові методи (забезпечення контролю виведення емоцій; надання можливості самовизначення; надихання і допомога розвитку творчої уяви; надання можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті; надання можливості висловлювати свої думки).

Наприклад, проектна діяльність майбутніх соціальних працівників над створенням суспільної громади «Толерантність» складається з таких етапів: підготовчого (збір інформації, колективне обговорювання етапів планування й виконання практичних завдань-проектів, розробка плану розбудови закладів громади, розподіл групами завдань різного змісту для висвітлення проблем з різних боків), змістовно-діяльнісний (індивідуальна робота: створення міні проекту закладу за планом (назва, мета, об'єкти діяльності, суб'єкти діяльності, напрями діяльності), групова робота (створення макетів закладів, обговорення ресурсів), колективна робота (розробка основ життєдіяльності в громаді).

Толерантність, побудова плану громади в електронному і паперовому вигляді), підсумковий (захист проекту, робота експертів з представленим проектом, корекція проекту). По завершенні роботи кожного етапу група звітує, обговорюють кожні пропозиції і приходять до спільного рішення. В результаті складається спільний проект, який рецензується та доповнюється групою експертів.

Охарактеризовані методи мотивують майбутніх соціальних працівників до постійного пошуку нових форм, ідей толерантної взаємодії в мікросередовищі, вирішенні соціальних проблем людей щодо створення умов для толерантного відношення до інших, розширенню зовнішніх зв'язків та пошук ресурсів для реалізації нових соціальних проектів.

Поширеними в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є арттерапевтичні методи (театротерапія, ізотерапія, ігрова терапія, казкотерапія, лялькотерапія, музична терапія, танцювальна терапія). Використання цих методів створює позитивний емоційний настрій в групі, полегшує процес комунікації з, сприяє подоланню бар'єру взаємодії і створенню відносин взаємного прийняття та емпатії. Використання цих методів у професійній підготовці соціальних працівників сприяє: вирішенню соціально-педагогічних проблем (толерантного ставлення в студентському колективі, творчий розвиток майбутніх соціальних працівників, подолання шкідливих звичок); розв'язанню навчальних цілей дисциплін «Арт-терапія в соціальній галузі», «Етнопедагогіка», «Методика організації дозвілля в соціальній роботі», «Технології в соціальній роботі»; формуванню компетентності із використання методів арт-терапії в майбутній професійній діяльності [1].

Висновки. Таким чином, використання інтерактивних методів у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників потребує поєднання колективної, кооперативної, групової і парної співпраці на основі рівноправної, рівнозначної суб'єктно-суб'єктної взаємодії з обов'язковим використанням рефлексії знань, вмінь і способів їх виконання. Вибрані відповідно змісту підготовки інтерактивні методи формування толерантності майбутніх соціальних працівників дозволяють: переносити отримані способи співпраці на різні життєві ситуації у роботі з громадою, дітьми, їхніми батьками; приймати важливі продумані рішення у групі, що сприяє взаєморозумінню, довірі, активізує міжгрупову й міжособистісну взаємодію; формувати внутрішні мотиви студентів щодо поваги до іншого світогляду та способу життя, суспільну та індивідуальну моральну свідомість як морально-правову регуляцію поведінки людей. Тому використання в освітньому процесі інтерактивних технологій формування толерантного ставлення до учнів у

процесі фахової підготовки соціальних працівників має бути системним (наявність логіки застосування методів технології, взаємозв'язку етапів, цілісність), керованим (оцінка досягнення цілей, планування і корекція використання методів), ефективним (вибір методів відповідно до результатів і оптимальних затрат часу на формування компетентностей студентів, гарантія досягнення певного стандарту навчання), відтворюваним (можливість застосування в інших педагогічних закладах вищої освіти). Оскільки від сформованості толерантного ставлення до дитини, їхнього оточення значною мірою залежить успішність професійного становлення майбутніх соціальних працівників.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Подальші наукові пошуки слід спрямувати на розробку та апробацію інноваційних методик формування толерантності з метою оптимізації професіогенезу майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти.

Використані джерела

1. Васильєва М.П., Романова І.А. Використання сучасних дидактичних методів у підготовці майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 13. Т. 2. С. 187–190.
2. Декларация принципов терпимости. Утверждена резолюцией 5.61 Генеральной конференции ЮНЕСКО от 16 ноября 1995 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
3. Добровіцька О.О. Підготовка майбутніх соціальних працівників до толерантної взаємодії в умовах інклюзивного середовища. *Теоретико-методологічні засади впровадження інклюзії в закладах освіти* : [монографія]; за наук. ред. М.Є. Чайковського. Київ : Університет «Україна», 2019. С. 364–464.
4. Єрмоменко О.А. Загальні питання професійної підготовки магістрів у вищих закладах освіти України. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»*, 2017. № 3 (5). URL: http://am.eor.in.ua/images/adapt/Vol.3ped5/17ped3_5yeromenko.pdf.

5. Мельничук І.М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 43 с.
6. Методичні рекомендації щодо проведення профілактичної роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів та студентами щодо підвищення рівня толерантності та запобігання поширенню ксенофобських настроїв. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr032623-1317>.
7. Пісоцький В.П. Проблема толерантності в християнській етиці : автореф. дис. ... к. філософ. наук : 09.00.01. Київ, 1998. 24 с.
8. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок та інтерактивні технології: [наук.-метод. посібник]; за заг. ред. О.І. Пометун. Київ : Либідь, 2003. 267 с.
9. Ремньова А.Г. Виховання толерантності в учнів 5–7-х класів у процесі вивчення історії : автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2011. 22 с.
10. Рябова Ю.М. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі : дис. ... к. пед. наук : 13.00.04. Миколаїв, 2016. 223 с.
11. Яшин Н. Формування толерантності студентів як педагогічна проблема у вищих навчальних закладах України. *Вісник Львівського УНТУ. Педагогічна серія*. 2010. Вип. 26. С. 111–116.

References

1. Vasylieva M.P., Romanova I.A. Vykorystannia suchasnykh dydaktychnykh metodiv u pidhotovtsi maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv. *Innovatsiina pedahohika*. 2019. № 13. Т. 2. S. 187–190.
2. Deklaratsiya pryntsypov terpymosty. Utverzhdena rezoliutsiei 5.61 Heneralnoi konferentsyy YuNESKO ot 16 noiabria 1995 hoda. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
3. Dobrovitska O.O. Pidhotovka maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv do tolerantnoi vzaiemodii v umovakh inkliuzyvnoho seredovyscha. *Teoretyko-metodolohichni zasady vprovadzhennia inkliuzii v zaklady osvity : [monohrafiia]*; za nauk. red. M.Ye. Chaikovskoho. Kyiv : Universytet «Ukraina», 2019. S. 364–464.
4. Ieromenko O.A. Zahalni pytannia profesiinoi pidhotovky mahistriv u vyshchykh zakladykh osvity Ukrainy. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Pedahohika*, 2017. № 3 (5). URL: http://am.eor.in.ua/images/adapt/Vol.3ped5/17ped3_5yeromenko.pdf.
5. Melnychuk I.M. Teoriia i metodyka profesiinoi pidhotovky maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii u vyshchykh navchalnykh zakladykh. avtoref. dys. ... д. пед. наук : 13.00.04. Ternopil, 2011. 43s.

6. Metodychni rekomendatsii shchodo provedennia profilaktychnoi roboty z uchniamy zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv ta studentamy shchodo pidvyshchennia rivnia tolerantnosti ta zapobihannia poshyrenniu ksenofobskykh nastroiiv. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr032623-1317>.

7. Pisotskyi V.P. Problema tolerantnosti v khrystyianskii etytsi : avtoref. dys. ... k. filosof. nauk : 09.00.01. Kyiv, 1998. 24 s.

8. Pometun O., Pyrozhenko L. Suchasnyi urok ta interaktyvni tekhnolohii: [nauk.-metod. posibnyk]; za zah. red. O.I. Pometun. Kyiv : Lybid, 2003. 267 s.

9. Remnova A.H. Vykhovannia tolerantnosti v uchniv 5–7-kh klasiv u protsesi vyvchennia istorii : avtoref. dys. ... d. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2011. 22 s.

10. Riabova Yu.M. Pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do profesiinoi diialnosti v bahatonatsionalnomu seredovyshchi : dis. ... k. ped. nauk : 13.00.04. Mykolaiv, 2016. 223 s.

11. Iashyn N. Formuvannia tolerantnosti studentiv yak pedahohichna problema u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy. *Visnyk Lvivskoho UNTU. Pedahohichna seriia*. 2010. Vyp. 26. S. 111–116.

Ольга Николаевна Василенко

кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной работы и социальной педагогики, Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды, г. Харьков, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ТОЛЕРАНТНОГО ОТНОШЕНИЯ К ДЕТЯМ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

Аннотация. В статье рассматривается проблема подготовки будущих социальных работников к формированию толерантного отношения к детям с использованием интерактивных технологий. В частности, раскрыта суть понятий: толерантность, толерантное отношение, подготовка будущих социальных работников, интерактивные технологии. Выделены особенности интерактивных методов распознавания толерантности во взаимодействии с другими: моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, совместное решение проблемы. При этом внимание направлено на осознание толерантности во взаимодействии с другими через моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, совместное решение проблем группового взаимодействия при принятии других.

Обобщены особенности проведения интерактивных игровых методов: моделирование, ролевые ситуации, игровая драматизация, организационно-активные игры, деловые игры, игры-симуляторы, коррекционные игры, дидактические игры, конкурсы. Содержание

совместной работы в группе по регулированию толерантного поведения студентов раскрывается с точки зрения обсуждения проблемы интерактивными методами: решение ситуации, два-четыре-все вместе, диалог, дискуссия. Для формирования стремления к принятию индивидуальности каждого человека, ценностей другого рассмотрены интерактивные методы: совместный проект, командный поиск информации, круг идей, мозговой штурм, обучая – учусь, дерево решений.

В статье так же рассматриваются методы арт-терапии: терапия, изотерапия, игровая терапия, сказочная терапия, кукольная терапия, музыкотерапия, танцевальная терапия. Представленные интерактивные методы в обучении будущих социальных работников требуют сочетания коллективного, кооперативного, группового и парного взаимодействия на основе равноправного субъектно-субъектного взаимодействия на основе рефлексии знаний, навыков и способов их решения.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, социальная работа, будущий социальный работник, толерантность, интерактивные методы, групповая работа, коллективная работа, парная работа.

Olga Nik. Vasylenko

Ph.D of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Associate Professor, Department
of Social Work and Social Pedagogy, Kharkiv G.S.Skovoroda National Pedagogical
University, Kharkiv, Ukraine

FORMING A TOLERANT ATTITUDE TOWARDS CHILDREN IN THE VOCATIONAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS

Abstract. The article considers one of the urgent problems of training future social workers to form a tolerant attitude towards children using interactive technologies. In particular, the essence of such concepts as tolerance, training of future social workers, interactive technologies is revealed. The features of interactive methods for recognizing tolerance in interaction with others are highlighted: modeling of life situations, the use of role-playing games, a joint solution to the problem. Attention is directed to the awareness of tolerance in interaction with others through the modeling of life situations, the use of role-playing games, the joint solution of the problems of group interaction in accepting others.

The features of interactive gaming methods are summarized: modeling, role-playing situations, game dramatization, organizational-active games, business games, simulation games, correctional games, didactic games, contests. The content of the joint work in the group for regulating students' tolerant behavior is revealed from the point of view of discussing ideas about the situation two-four-all together, dialogue, discussion. To form a desire to accept the individuality of each person, the values of

---

another, the content of interactive methods is presented: a joint project, a team search for information, a circle of ideas, brainstorming, training-education, a decision tree.

The article is devoted to the methods of art therapy: therapy, isotherapy, game therapy, fairy tale therapy, puppet therapy, music therapy, dance therapy. The presented interactive methods in the training of future social workers require a combination of collective, cooperative, group and pair collaboration based on equal, equal subject-subject interaction with the mandatory use of reflection of knowledge, skills and methods of their implementation.

Key words: professional preparation, social work, future social worker, tolerance, interactive methods, group work, teamwork, cooperative work.

*Стаття надійшла
до редакції
10 березня 2019 року*